

Chúng ta học được gì từ cuộc đời bác sỹ Alexandre Yersin?

Nguyễn Việt Hùng

- Trung tâm nghiên cứu Y tế công cộng và Hệ sinh thái, Trường Đại học Y tế công cộng
- ILRI & SwissTPH

CENPHER

TRUNG TÂM Y TẾ CÔNG CỘNG VÀ HỆ SINH THÁI
CENTER FOR PUBLIC HEALTH AND ECOSYSTEM RESEARCH

ILRI

INTERNATIONAL
LIVESTOCK RESEARCH
INSTITUTE

Tóm tắt

- Giới thiệu
- Bác sỹ Yersin: cuộc đời và sự nghiệp
- Bài học Y tế công cộng từ Yersin
- Kết luận

Giới thiệu: Khoa học Việt Nam

TRƯỜNG ĐẠI HỌC
Y TẾ CÔNG CỘNG

Tiềnphong
ONLINE

Cơ quan trung ương của Đoàn TNCS Hồ Chí Minh
Đường dây nóng: 0926.45.6886

Xã hội Kinh tế Thế giới Giới trẻ Pháp luật Thể thao Văn nghệ Giải t

CÔNG NGHỆ

09:46 | 25/11/2012

Chỉ 15.000 tỉ cho nghiên cứu khoa học: hiệu quả đến đâu?

Khoa học và công nghệ được ưu tiên dành đến 2% tổng chi ngân sách hàng năm. Như năm 2012 dành khoảng 15.000 tỉ đồng cho lĩnh vực này. Thế nhưng, vì sao "gặt" chưa tương xứng với những gì đã "gieo"?

Vietnam: 750 million \$/year, 2% state expenses for research (90% infrastructure, 10% operational cost
25 Nov 2012

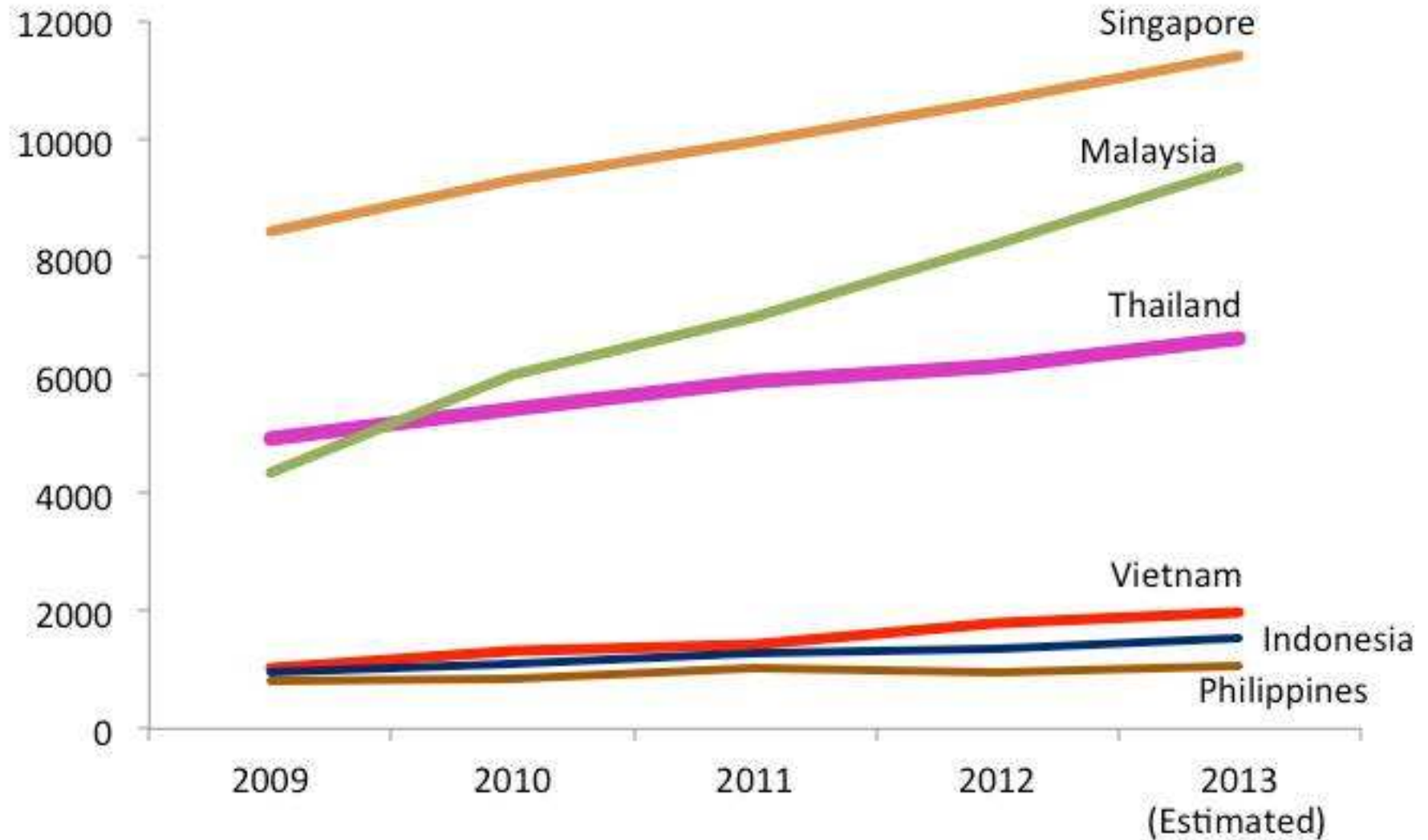
La Banque mondiale soutient l'

Projet. Le ministère des Sciences et des Technologies vient de lancer le projet «Nourrir l'innovation par le biais de la recherche, des sciences et des technologies», avec l'aide de la Banque mondiale.

Chaque année, l'Etat consacre 2% du budget national au secteur des sciences et des technologies. Une somme importante, mais insuffisante au besoin de développement national. La majeure partie du montant alloué (90%) est réservée aux infrastructures du secteur, à l'entretien des activités des établissements scientifiques et technologiques d'Etat et à l'appareil de gestion. La somme destinée aux projets de recherche ne représente que 10% des subventions de l'Etat. En bref, l'investissement dans les travaux de recherche, dans le but de transférer les innovations ou les produits technologiques, reste très limité.

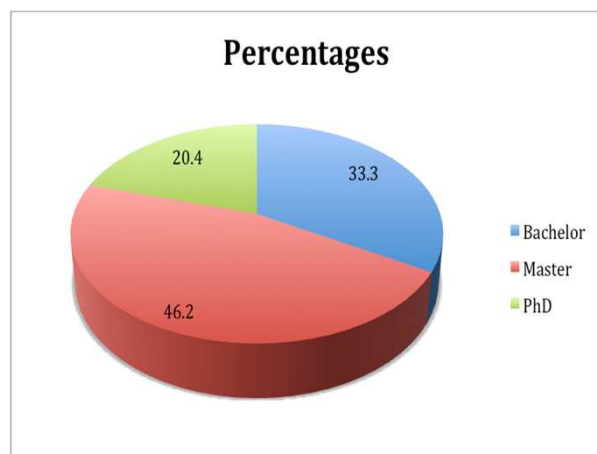
Number of scientific papers 2009-2013

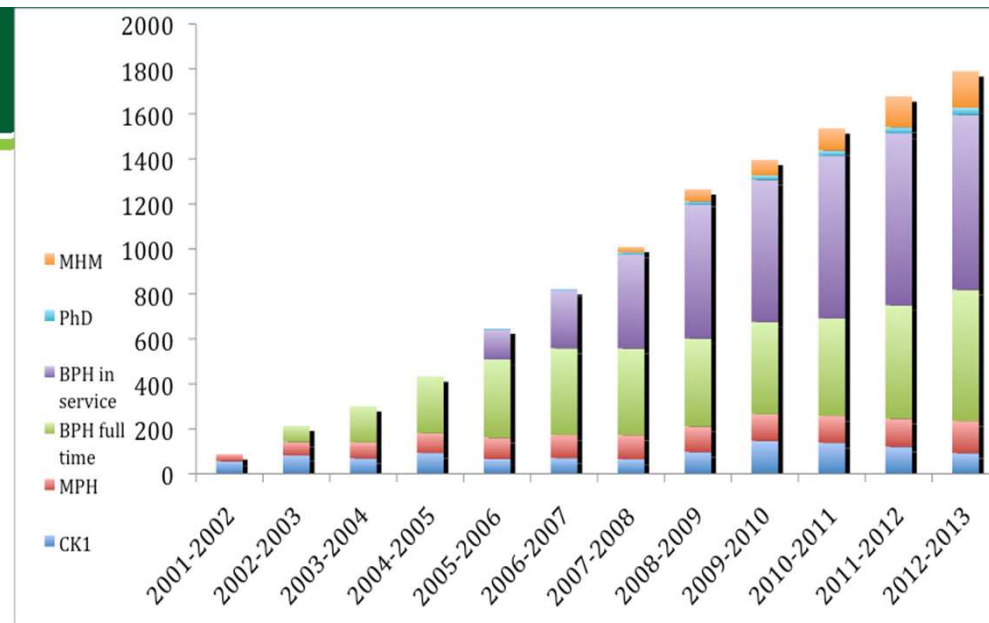
Nguồn: Nguyễn Văn Tuấn (2013)

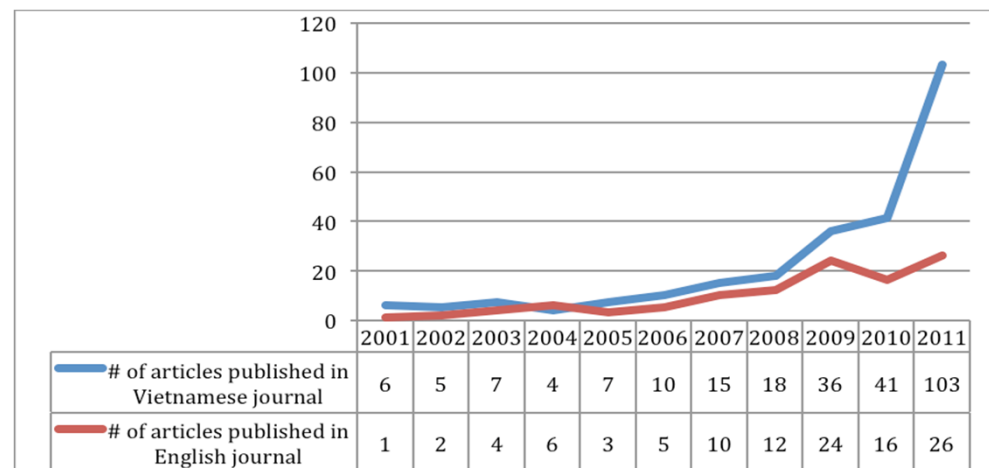
- Public University
- Founded in 2001 from Health management school of MoH
- 6 Faculties (department, centers, labo, Chililab...)
- 150 staff (~ 100 faculty)

HR situation in 2012

Intakes of students from 2001-2012

Number of articles published in peer-reviewed journals

Giới thiệu

- **Cần thay đổi cơ chế quản lí nghiên cứu khoa học**
- **Chương trình:**
  - NTP Hightech by 2020
  - NAFOSTED
  - FIRST : 100 triệu US\$ cho các trường đại học (vay WB)
- **Con người:**
  - Khả năng
  - Chuyên nghiệp
  - Đạo đức nghề nghiệp
  - Đam mê....

Bác sỹ Alexandre Yersin

Nguồn tài liệu

| TỔNG QUAN & NGHIÊN CỨU |

Chúng ta học được gì từ cuộc đời bác sỹ Alexandre Yersin?

Nguyễn Việt Hùng¹

Năm 2013 là năm kỉ niệm 150 năm ngày sinh và 70 năm ngày mất của bác sỹ Alexandre Yersin (1863-1943), nhà khoa học gắn bó trọn đời mình với Việt Nam. Bài báo này tóm tắt cuộc đời của bác sỹ Yersin với những mốc hoạt động khoa học chính và những công trình khoa học quan trọng của ông. Chúng tôi đề cập những bài học rút ra được từ những hoạt động của ông đặt trong bối cảnh nghiên cứu và đào tạo trong lĩnh vực Y tế công cộng hiện đại. Cuối cùng chúng tôi thảo luận những thách thức trong việc sử dụng và bảo tồn hình ảnh bác sỹ Yersin.

Từ khóa: Yersin, Việt Nam, Y tế công cộng, Viện Pasteur, Bảo tồn

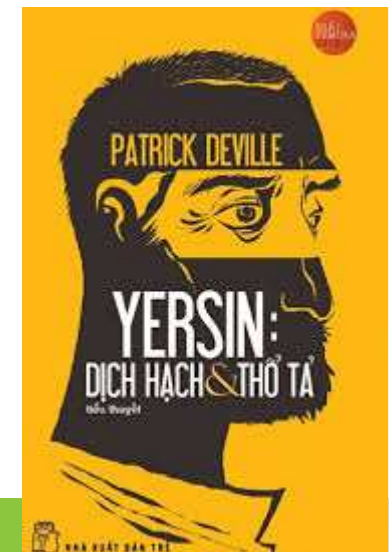
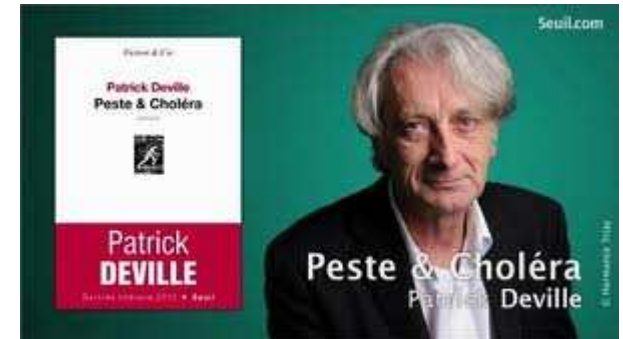
Năm 2013 là năm có nhiều sự kiện về Bác sỹ Alexandre Yersin. Đó là kỉ niệm 150 ngày sinh và 70 năm ngày mất của ông. Một số tổ chức ở Việt Nam và nước ngoài cùng phối hợp tổ chức các sự kiện này với mục đích vinh danh một nhân vật mà những cống hiến của ông cho Việt Nam vượt qua giới hạn của một nhà khoa học có sự gắn kết đặc biệt với Việt Nam, mà đó là những cống hiến cho sự tạo dựng một nền chăm sóc sức khỏe nhân dân cũng như những bài học quý báu mà chúng ta có thể rút ra và áp dụng trong công việc hiện tại của mình. Bài viết này sẽ điểm lại một cách ngắn gọn cuộc đời của Yersin, những hoạt động khoa học của ông, sau

nhất của ngành Vi sinh thế giới của thế kỉ 19.

Trong khi Yersin đang chứng tỏ là một nhà khoa học đầy triển vọng của Viện Pasteur Paris với những thành công quan trọng trong nghiên cứu về bệnh lao và bạch hầu, ông lại rời bỏ môi trường nghiên cứu để thỏa mãn ham muốn khám phá thế giới của mình. Ông xin làm bác sỹ hàng hải trên những chuyến tàu của hãng vận tải Messageries Maritimes chuyên chạy các chuyến Sài Gòn-Manila, Sài Gòn-Hải Phòng. Đây cũng chính là cơ duyên đưa ông gắn bó với Việt Nam nơi ông đã chọn Nha Trang là điểm dừng chân để sống và làm việc đến hết cả cuộc đời mình.

Tạp chí Y tế Công cộng, 6.2013, Số 28 (28) 79

ừ: 15.5.2013 • Ngày được chấp nhận đăng: 31.5.2013

Bác sỹ Alexandre Yersin

- Sinh năm 1863 ở thị trấn Lavaux près d'Aubonne, ở Morges, tỉnh Vaux, là vùng nói tiếng Pháp của Thụy Sĩ. Bố mất trước khi sinh
- Học ngành Y tại Lausanne (Thụy Sĩ), học Y ở Marburg ở Đức, và Paris và tốt nghiệp bác sỹ y khoa ở Paris năm 1888 khi ông 25 tuổi.
- Nhập quốc tịch Pháp năm 1900
- Học trò xuất sắc của Louis Pasteur và là cộng sự chặt chẽ của Emile Roux – những tên tuổi uy tín nhất của ngành Vi sinh thế giới của thế kỷ 19.

Alexandre Yersin,
âgé de cinq ans,
près de sa mère

Bác sỹ Alexandre Yersin

- Một nhà khoa học đầy triển vọng của Viện Pasteur Paris với những thành công quan trọng trong nghiên cứu về bệnh lao và bạch hầu
- Bác sỹ hàng hải trên những chuyến tàu của hãng vận tải Messageries Maritimes chuyên chạy các chuyến Sài Gòn-Manila, Sài Gòn-Hải Phòng.
- → Cơ duyên đưa ông gắn bó với Việt Nam nơi ông đã chọn Nha Trang là điểm dừng chân để sống và làm việc đến hết cả cuộc đời mình.

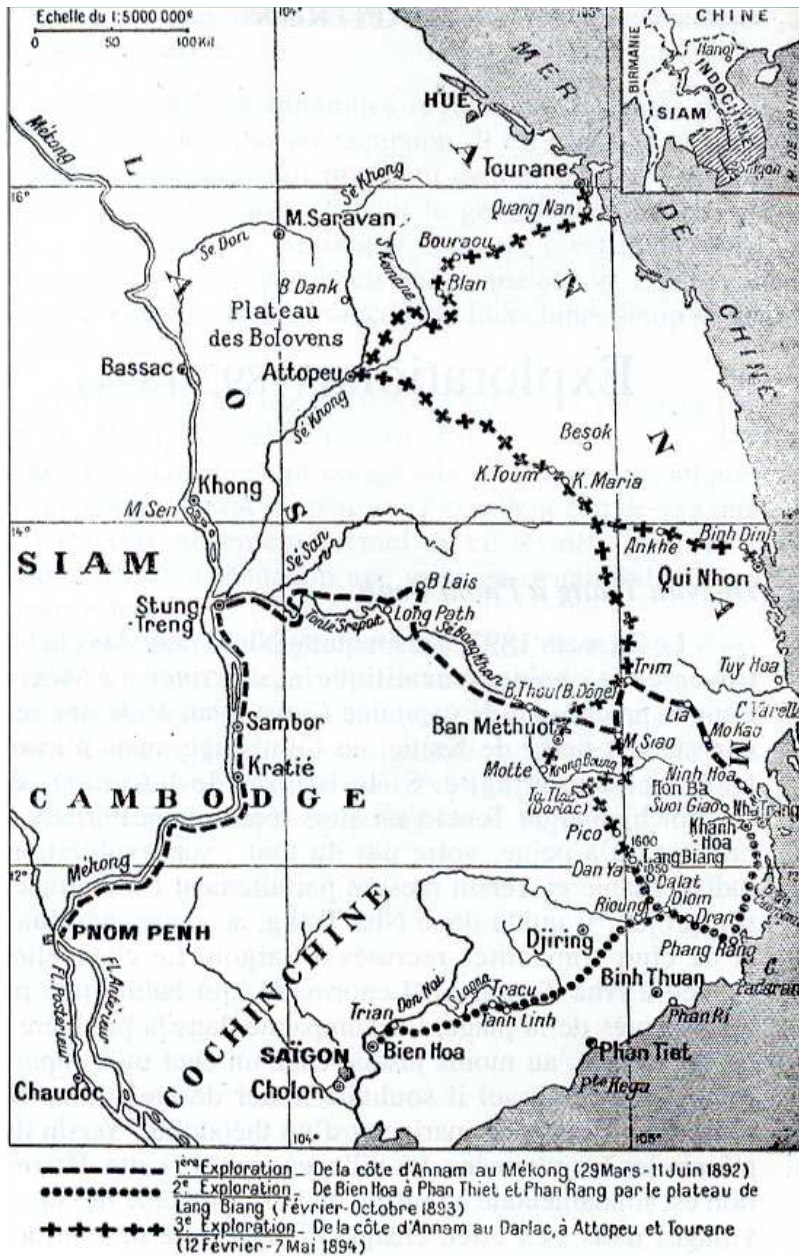

Đóng góp quan trọng ở Việt Nam

- Tìm ra thành phố Đà Lạt năm 1893 (cao nguyên Lang-Bian) → xây dựng thành phố dành cho việc nghỉ ngơi của người Pháp làm việc ở Đông Dương.
- Khám phá nhiều vùng đất của Việt Nam, đặc biệt là Tây Nguyên và ghi lại những chuyến đi và công bố để chia sẻ cho mọi người.

Itinéraires du docteur Yersin :
 carte extraite de l'ouvrage de Noël Bernard,
Yersin, pionnier, savant, explorateur.

Famille de Moïs, photographiée en 1892
 par Alexandre Yersin.

Groupe de rebelles annamites, après leur arrestation
 en juillet 1893. Leur chef, Thouk, sera décapité peu après.

Đóng góp quan trọng cho khoa học

- Khám phá ra vi khuẩn gây dịch hạch năm 1894 ở Hongkong (*Pasteurella pestis* và bây giờ là *Yersinia pestis*). Đây là khám phá kì diệu trong điều kiện khó khăn của Yersin , đại diện cho Viện Pasteur Paris (so với Shibasaburo Kitasato từ Viện Koch của Đức)..
- Phát triển phương pháp huyết thanh để điều trị thành công bệnh dịch hạch ở Trung Quốc và các nơi khác trên thế giới.
- Tổ chức sản xuất huyết thanh chống bệnh dịch hạch ở Nha Trang và trở thành người đầu tiên xây dựng ngành thú y ở Việt Nam.

Đóng góp quan trọng ở Việt Nam

- Thành lập, xây dựng, phát triển và làm việc tại Viện Pasteur Nha Trang từ năm 1895 đến khi ông mất năm 1943. Đây là Viện Pasteur thứ 5 của thế giới sau Paris (1888), Sài Gòn (1891), Tunis (1894), và Alger (1894).
- Kiêm làm giám đốc Viện Pasteur Đông Dương (Nha Trang và Sài Gòn) đến 1924.
- Ngoài phần kinh phí hạn hẹp được chính quyền Đông Dương cung cấp, ông luôn trăn trở và tìm mọi cách để phát triển Viện bằng những giải pháp rất thực tế và thông minh mà giờ đây chúng ta đang làm. Ví dụ ông trồng cao su để lấy tiền đầu tư phát triển Viện Pasteur Nha Trang.

Đóng góp quan trọng ở Việt Nam

- Thành lập và làm Hiệu trưởng của trường Y Đông Dương, tiền thân của trường Đại học Y Hà Nội bây giờ từ 1902 đến 1904.
- Ông chủ trương mở rộng đào tạo ngành y cho người bản xứ.
- Do một số bất đồng quan điểm về quan điểm đào tạo với chính quyền Đông Dương mới, ông trở về Nha Trang tiếp tục phát triển Viện Pasteur và kiêm giám đốc Viện Pasteur Sài Gòn.

Đóng góp quan trọng ở Việt Nam

- Người đầu tiên đưa cây cao-su (1899, năm 1904 Michelin mua sản phẩm lần đầu tiên)
- Đưa cây Canhkina vào Việt Nam để chữa bệnh sốt rét (1915, Hòn Bà). Đưa một số loài hoa
- Nghiên cứu một số lĩnh vực khác như thực vật học và thiên văn và đạt được những kết quả đỉnh cao. Những kết quả nghiên cứu của ông về các lĩnh vực này được đăng tải trên những tạp chí khoa học uy tín nhất thời đó.
- Người đầu tiên xây dựng ngành thú y ở Việt Nam

Đóng góp quan trọng ở Việt Nam

- Yêu thương người bản xứ, sống chan hòa với họ, giúp đỡ họ khi khó khăn và chữa trị bệnh khi họ đau ốm.
- Khi ông mất, người dân đã để ông yên nghỉ tại Suối Dầu, nơi mà ông lập nên các đồn điền trồng cao su cũng như các trang trại nuôi ngựa và các động vật khác để sản xuất huyết thanh.

Ảnh: Kỷ niệm 150 ngày sinh và 70 năm ngày mất của BS. Yersin 1.3.2013 ở Nha Trang

Những bài học từ cuộc đời BS Yersin

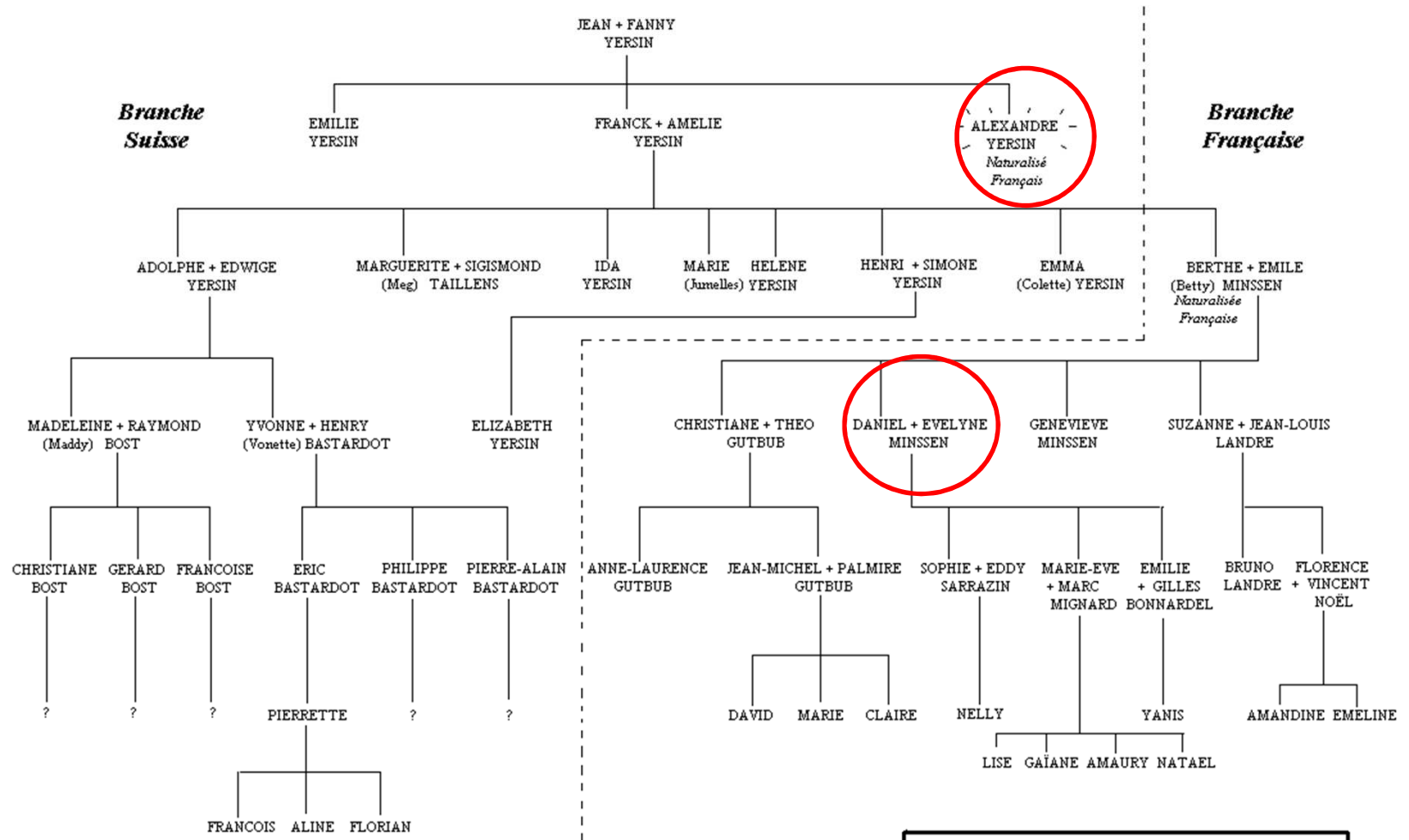
Mộ của BS. Yersin ở Suối Dầu

1. Một nhân văn lớn

- Vượt qua biên giới của quan hệ đô hộ - thuộc địa, quốc tịch, văn hóa, ông yêu quý những người dân nghèo ở ở Xóm Cồn, Nha Trang nơi ông gắn bó.
- Canh cánh nghĩ về gia đình và quê hương mình ở Thụy Sĩ bằng những tình cảm của mình trong hơn một ngàn bức thư tay gửi mẹ và em gái của mình.
- Ông mô tả chi tiết những việc ông làm hàng tuần và những miền đất ông đã đi qua. Một ngàn bức thư này cũng chính là tài sản quý giá làm cơ sở cho các cuốn sách và phim về cuộc đời Yersin.
- Tính nhân văn của một con người là thước đo quan trọng để thể hiện được sự chân thành trong công việc

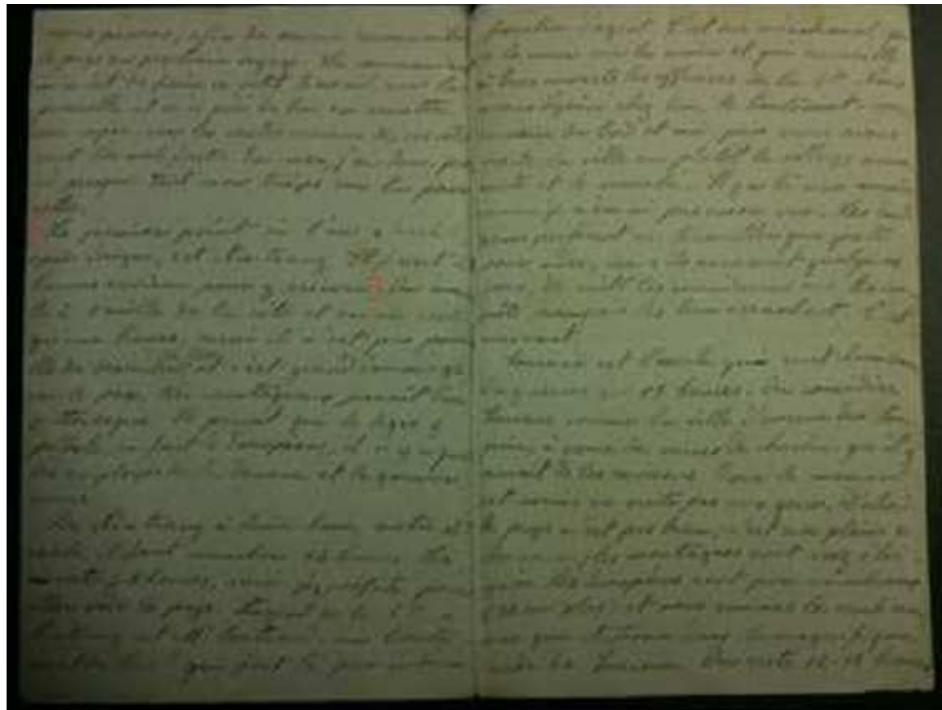

GENEALOGIE DE LA BRANCHE YERSIN
Septembre 2012

GENEALOGIE de la famille Yersin

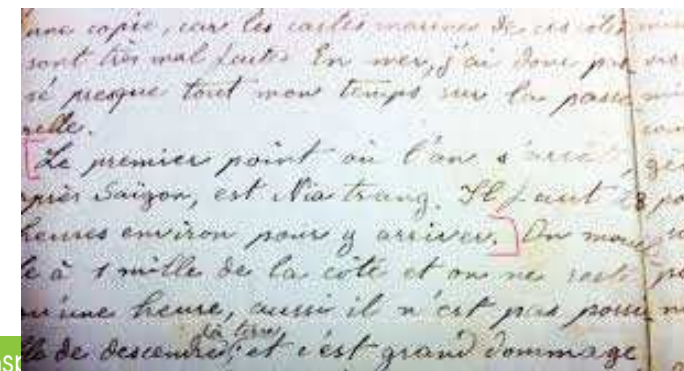
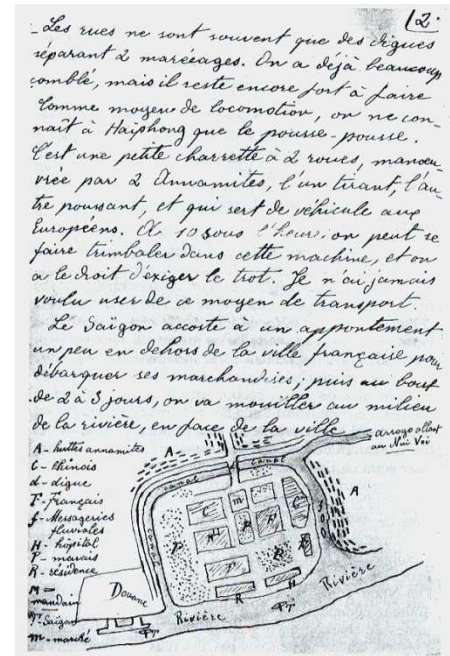

*Ảnh tôi chụp với các cháu của BS. Yerin (Khách sạn Yasaka Nha Trang, 1.3.2013)
Từ trái qua phải: Daniel Minssen, (NN), Genevieve Minssen, Evelyne Minssen*

6 mai 1891

Thư BS Yersin gửi mẹ và chị gái

2. Nhà khoa học cần cù, đam mê, tài ba, hợp tác liên ngành và chia sẻ

- Ông là người đam mê khoa học hiếm có từ khi bắt đầu sự nghiệp nghiên cứu ở Paris đến trước khi mất ở Nha Trang.
- Những tìm tòi, khám phá không mệt mỏi của ông khi nghiên cứu về lao, bạch hầu trong phòng thí nghiệm hay dịch hạch ở thực địa và nghiên cứu huyết thanh là những đóng góp lớn cho khoa học thế giới.
- Ông không chỉ quan tâm đến nghiên cứu bệnh nhiễm trùng, chuyên ngành mà ông theo đuổi chính, mà còn có quan điểm và hành động mang tính liên ngành để giải quyết các vấn đề thực tế đặt ra.
- Việc ông xây dựng những trang trại nuôi động vật để sản xuất huyết thanh, nghiên cứu trồng canhkinia hay hợp tác với chính quyền trung ương và địa phương để đề xuất các chính sách phòng và chữa bệnh thể hiện tính hợp tác liên ngành cao nhất trong thời điểm đó.
- Ông cũng đấu tranh quyết liệt cho việc đào tạo bác sỹ phục vụ người bản địa với những môn học và nội dung thiết thực cho hoàn cảnh Đông Dương thời đó.

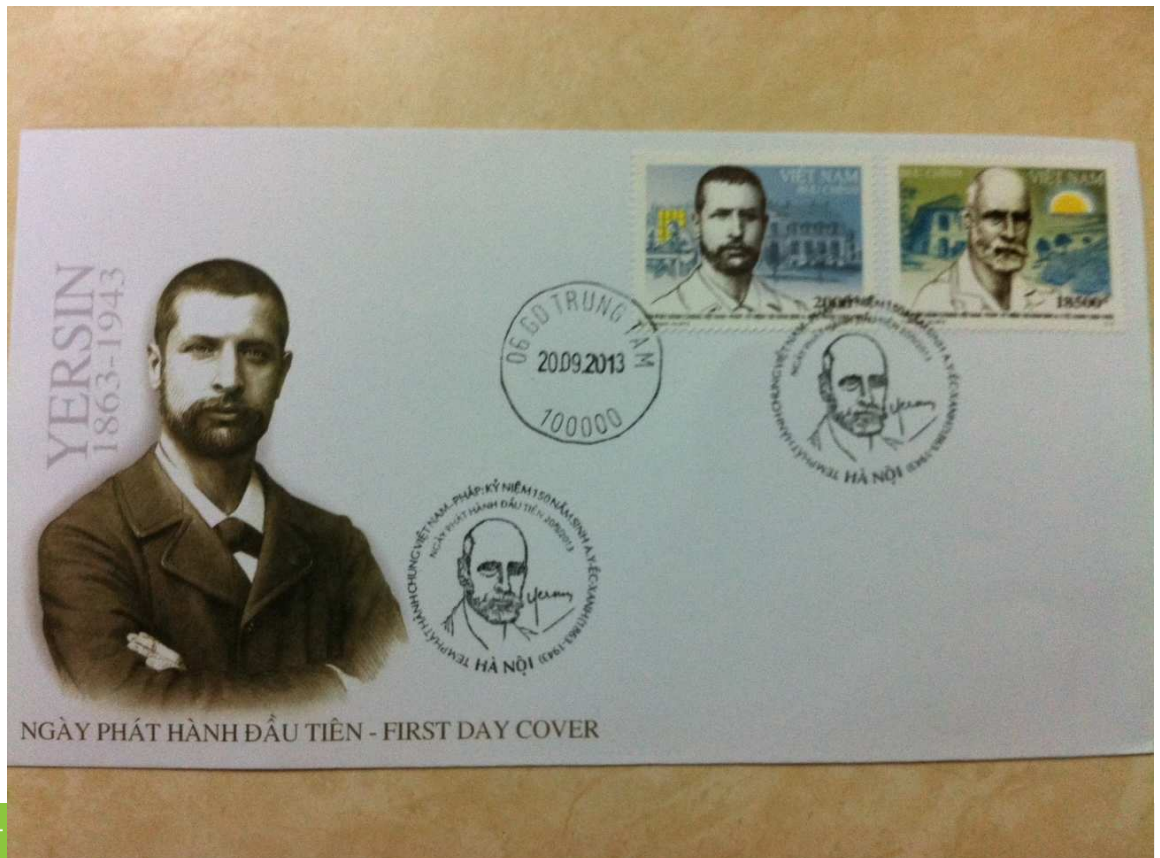
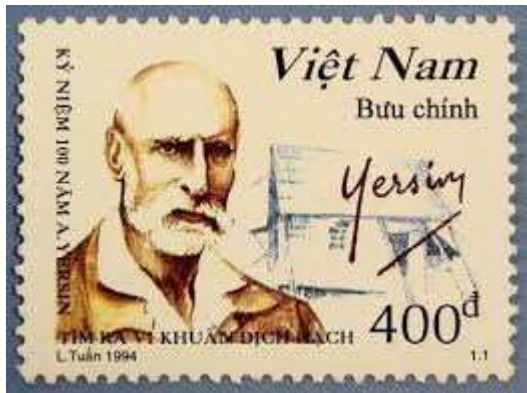
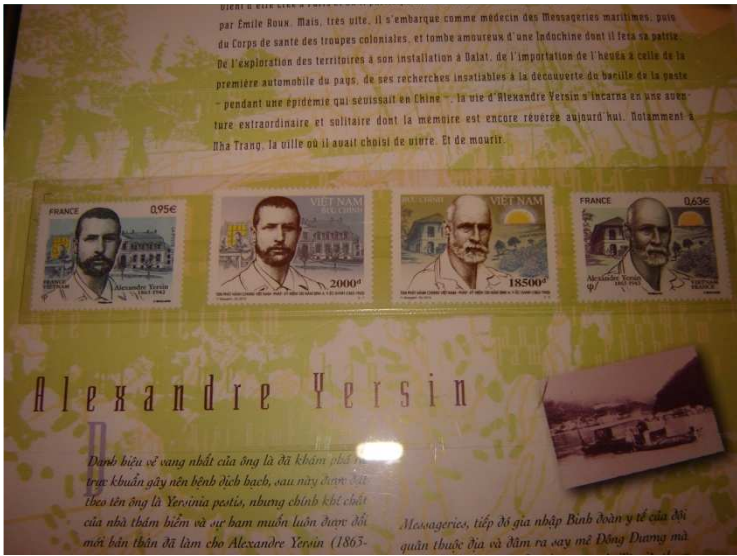
2. Nhà khoa học cần cù, đam mê, tài ba, hợp tác liên ngành và chia sẻ

- Nếu liên hệ với cách tiếp cận Một sức khỏe (One Health), hay cải cách đào tạo nhân lực y tế ngày nay thì chúng ta thấy rằng những gì ông đã làm cách đây hơn một thế kỷ về bản chất chính là những gì chúng ta đang muốn phát triển trong thời đại mới.
- Công bố hay chết (publish or perish) của môi trường hàn lâm hiện đại cũng được thể hiện rất rõ trong Yersin khi làm việc tại Paris và Nha Trang, mong muốn những kết quả nghiên cứu của mình được chia sẻ và công bố trên các tạp chí nghiên cứu lớn để thông tin cho giới hàn lâm và cộng đồng.

3. Làm những việc cụ thể để giải quyết các vấn đề cụ thể

- Trong hoàn cảnh thiếu kinh phí để phát triển Viện Pasteur Nha Trang, ông đã mua và xin đất ở Suối Dầu, sau đó ở Hòn Bà để trồng cao su, thu hoạch và xuất khẩu để có thêm kinh phí phát triển Viện.
- Trong lúc không có ai làm về Thú y thì ông bắt tay vào làm trước, sau đó tìm tuyển người chuyên về thú y từ bên Pháp sang phụ trách thú y.
- Trong khi không có ai theo dõi thời tiết biển cho nhân dân làng chài thì ông sắm máy đo thủy triều và dự báo thời tiết cho họ, nghiên cứu thiên văn vv...

Bảo tồn và sử dụng hình ảnh của một nhân vật lớn

- Ngôi mộ khiêm tốn ở Suối Dầu, và một bảo tàng nho nhỏ nằm trong khuôn viên Viện Pasteur Nha Trang, một ngôi chùa thờ ông cũng ở Suối Dầu mà người dân địa phương đã coi ông như là một ông thánh cũng như những con đường mang tên Yersin ở Hà Nội, Nha Trang, Đà Lạt và Thành phố Hồ Chí Minh.
- Ngôi mộ được công nhận là di tích lịch sử ở Việt Nam
- “Hội ái mộ Yersin tỉnh Khánh Hòa” với sự hỗ trợ của các mạnh thường quân là các doanh nghiệp Việt Nam → Thách thức cho thế hệ tiếp theo.
- Chắc chắn sẽ có nhiều lợi ích về xã hội, giáo dục về hình ảnh của Yersin, không ngoại trừ lợi ích về kinh tế liên quan đến du lịch vì Nha Trang là điểm đến yêu thích của du khách trong nước và quốc tế.

Giáo sư Nguyễn Thế Trâm (giữa) – Chủ tịch Hội ái mộ Yersin

Đền Dinh - Hanoi

Tóm tắt và kết luận

- Yersin: nhà khoa học đóng góp những công trình to lớn cho Việt Nam, giàu lòng nhân ái
- Bài học quý báu cho thế hệ trẻ:
  - Tính nhân văn
  - Đam mê khoa học, hợp tác, chia sẻ, quyết tâm
  - Kỹ năng phát hiện và giải quyết vấn đề trong hoàn cảnh cụ thể
- Bảo tồn và sử dụng hình ảnh của một nhân vật lớn

Tài liệu tham khảo

- Các phóng sự về bác sỹ Alexandre Yersin:
<http://www.rts.ch/archives/radio/culture/destin-des-hommes/4464934-vie-de-yersin-7-28-05-1986.html>
- Institut Pasteur Paris. Collection of letters of Dr. Yersin to his family.
- Nguyen Gia Nung (2012). Les petits histoires sur Yersin. Maison d'édition du monde. 235 trang.
- Patrick Deville (2012). Peste et Choléra. Edition du Seuil, Paris. 226 trang.
- Henri H. Mollaret et Jacqueline Brossollet. 1993.
ALEXANDRE YERSIN (1863 – 1943) - UN PASTEURISIEN EN INDOCHINE. Éditions Belin ISBN 2-7011-1604-X ISSN 0764-5511
- Internet và các nguồn khác

Cám ơn!

- Đại sứ Andrej Motyl
- Ông Daniel Minssen
- Nhà văn Patrick Deville
- Các GS. Lê Vũ Anh, Nguyễn Thị Thế Trâm, Phùng Đắc Cam, Jakob Zinsstag
- Chị Anna Owhadi-Richardson
- Khách sạn Yasaka Nha Trang